

ПРОБЛЕМИ РОЗБУДОВИ ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О. С. Власюк

Розбудова інноваційно-орієнтованої економічної моделі розвитку на сьогодні є фактично єдиним гарантованим механізмом отримання конкурентних переваг на глобальних ринках. Для України ця проблема залишається актуальною протягом усього періоду незалежності, оскільки її вирішення є пріоритетним напрямом стимулювання позитивних внутрішніх перетворень. Унаслідок анексії Криму та російської військової агресії на Донбасі українська економіка зазнала важких економічних та інфраструктурних втрат. Через це потреба подолання кризи і забезпечення економічної позитивної динаміки ще більше загострилася. Водночас очевидно, що на старій технологічній базі подолати економічну та інноваційно-технологічну прірву, в якій опинилась Україна, буде неможливо.

У цьому контексті масштабне впровадження інновацій стає ключовим імперативом економічних перетворень в Україні на основі опанування нових інноваційно-технологічних орієнтирів розвитку. Втрата п'ятої частини промислового потенціалу ставить перед Україною критично важливе завдання підвищення ефективності економіки, в основі чого має бути інноваційний розвиток. Перспективам становлення в Україні інноваційно-орієнтованої економіки сприяє усвідомлення суспільством

неможливості забезпечити належний людський розвиток на основі морально застарілих технологій та зношеної виробничої бази, які не відповідають сучасним міжнародним стандартам матеріало- й енергоємності.

Важливу роль у забезпеченні інноваційно-орієнтованого розвитку України має відіграти міжнародне співробітництво. Консолідація прогресивного науково-технічного досвіду та фінансових ресурсів шляхом створення міжнародних альянсів за участю українських та іноземних суб'єктів підприємництва дозволить сформувати матеріальну основу прогресивних перетворень в Україні. При цьому високу первісну вартість впровадження інноваційних технологій у вітчизняну економіку слід розглядати як необхідний внесок у формування місткого та перспективного для зовнішніх і внутрішніх інвесторів ринку з вагомим відкладеним інвестиційним попитом.

Власюк Олександр Степанович – доктор економічних наук, професор, чл.-кор. НАН України, перший заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень

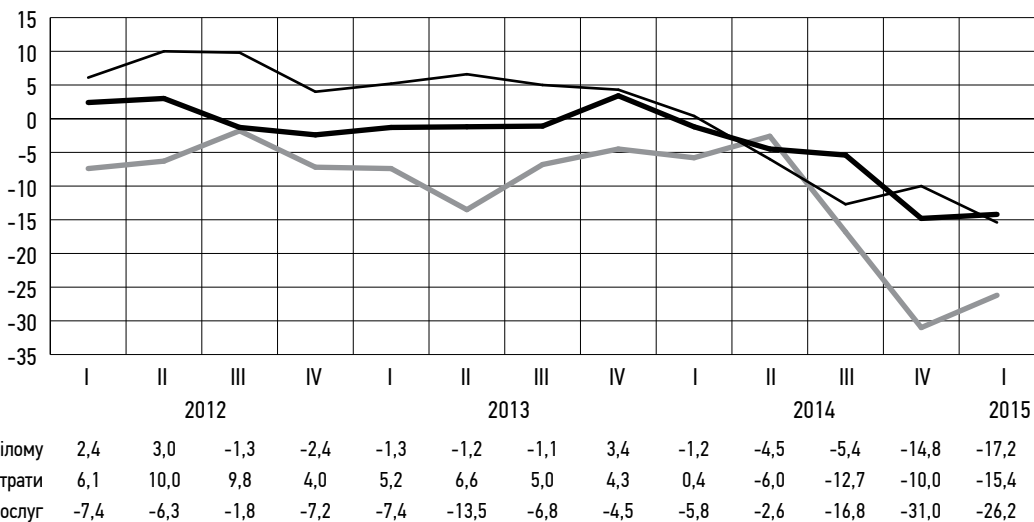

Рис. 1. Окремі макроекономічні показники України у 2012–2015 рр.,
% до попереднього періоду

Джерело: Державна служба статистики України.

Проблемам формування передумов та обґрунтування напрямів інноваційного розвитку в сучасній економіці присвячено низку праць зарубіжних та вітчизняних учених, серед яких слід відзначити роботи А. Гальчинського¹, М. Кастельса², К. Келлі³, Д. Тапскота⁴, Е. Тоффлера⁵, Т. Фрідмена⁶. У їх наукових розвідках розкриваються сутнісні ознаки економіки, заснованої на знаннях, досліджуються фундаментальні зміни сучасного періоду розвитку, в якому головну роль відіграють інновації та знання. Водночас проблематика формування передумов інноваційного розвитку в умовах зовнішньої агресії не знайшла належного висвітлення у роботах науковців, очевидно, внаслідок своєї специфіки.

Метою статті є обґрунтування пріоритетів розбудови інноваційно-орієнтованої економіки України в умовах зовнішньої агресії.

¹Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Гець, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 336 с. – Бібліогр.: с. 322–336.

²Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс; пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М., 2000.

³Kevin Kelly. New Rules for the New Economy. First published in 1998 by Viking Penguin, a member of Penguin Putnam Inc. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kk.org/books/KevinKelly-NewRules-withads.pdf>

⁴Don Tapscott, The Digital Economy, McGraw Hill, 1995.

⁵Тоффлер Э. Метаморфозы власти / Э. Тоффлер. – М.: Издательство АСТ, 2002.

⁶Фридман Томас. Плоский мир 3.0. Краткая история XXI века / Томас Фридман. – М.: АСТ, 2014. – 640 с.

Результати дослідження. Для України інноваційно-орієнтований поступ є ключовим механізмом подолання фундаментальних проблем економічного розвитку. У світі, який динамічно змінюється, для української економіки існують вагомі ризики потрапляння до технологічної та цифрової периферії, що у довгостроковій перспективі є згубним чинником людського розвитку. Цей висновок впливає з результатів аналізу сучасної економічної ситуації в Україні, особливості якої в контексті досліджуваної проблематики полягають у такому.

1. Макроекономічні передумови реалізації інноваційного розвитку економіки в Україні залишаються вкрай складними. Українська економіка перебуває у кризовому стані, причому економічне згорання пов'язане передусім із нереформованою моделлю розвитку та наслідками воєнної агресії. Пришвидшення економічного згорання починаючи з другої половини 2012 р. відображає системний та структурний характер кризи, в якій перебуває національна економіка (рис. 1). При цьому найвищі темпи падіння реального ВВП у I кв. 2015 р. фіксуються у будівництві (-35,3%), добувній промисловості (-29,4%), переробній промисловості (-25,6%), оптовій та роздрібній торгівлі (-24,8%).

Небезпечну тенденцію формує проблема зниження споживання, що триває з II кв. 2014 р. Так, реальні обсяги кінцевих споживчих витрат у I кв. 2015 р. скоротилися на 15,4% відносно аналогічного періоду 2014 р. Варто зазначити, що у 2012–2013 рр., навіть в умовах падіння ВВП, спостерігалася незначне зростання кінцевих споживчих витрат. Традиційним чинником негативної динаміки зниження

ВВП залишається експорт. Скорочення реальних обсягів експорту товарів і послуг триває ще з III кв. 2011 р., водночас у I кв. 2015 р. воно пришвидшилося і досягло -26,2 % (рис. 1).

Економічний спад в умовах зовнішньої агресії проти України обмежує внутрішні джерела фінансування інноваційних змін у секторах національної економіки. Навіть за оптимістичних сценаріїв економічного зростання України внутрішніх фінансових можливостей для цього буде недостатньо, і така ситуація зберігатиметься, принаймні у короткостроковій перспективі.

2. Поглиблюється падіння промислового виробництва, насамперед його найбільш важливої для інноваційного розвитку сфери – машинобудування. Темпи падіння промислового виробництва, яке триває понад 30 місяців з листопада 2012 р., у 2015 р. зберігаються на критично високому рівні – понад 20,0 % протягом 6 місяців (рис. 2).

При цьому триває згортання внутрішнього ринку внаслідок різкого підвищення індексу цін виробників (у середньому до 42,5 % за підсумками I півріччя 2015 р.) на тлі зниження внутрішнього платоспроможного попиту. Зазначені тенденції ускладнюються фізичною втратою виробничих потужностей у зоні конфлікту на Донбасі, що негативно позначається на внутрішній виробничій кооперації та експортному потенціалі України.

Для інноваційно-орієнтованого розвитку української економіки найвагомим ризиком є посилення тенденції до деіндустріалізації

національної економіки, а також **несформованість нових конкурентних, інноваційних драйверів розвитку.** При цьому орієнтація на потенціал розвитку агросектору та ІТ-сектору не вирішує проблеми зайнятості, ефективного використання ресурсів, забезпечення конкурентоспроможності економіки в умовах переходу світової економіки на нові технологічні засади.

3. Звуження джерел фінансування інноваційного розвитку за рахунок поширення збитковості економічної діяльності. За підсумками 2014 р., великими та середніми підприємствами загалом в економіці отримано 517,4 млрд грн збитків, а за підсумками I кв. 2015 р. – 385,9 млрд грн (74,6 % від річного обсягу за 2014 р.) (рис. 3). Якщо у 2014 р. баланс збитків підприємств досяг за обсягами третини ВВП країни (33,0 %), то у I кв. 2015 р. їх обсяг перевищив ВВП (105,0 %).

Найбільші обсяги збитків отримано у промисловості (161,4 млрд грн у 2014 р. та 150,4 млрд грн – у I кв. 2015 р.), оптовій і роздрібній торгівлі (129,2 млрд грн та 75,4 млрд грн відповідно), на операціях із нерухомим майном (99,6 млрд грн і 42,6 млрд грн відповідно), у професійній, науковій та технічній діяльності (98,0 млрд грн і 29,2 млрд грн відповідно).

Підприємства фінансової сфери у 2014 р. отримали загалом до оподаткування прибуток у обсязі 36 млрд грн, а за підсумками I кв. 2015 р. – збиток обсягом 45,5 млрд грн.

4. Посилення тенденції до втрати інвестиційної привабливості в умовах зовнішньої

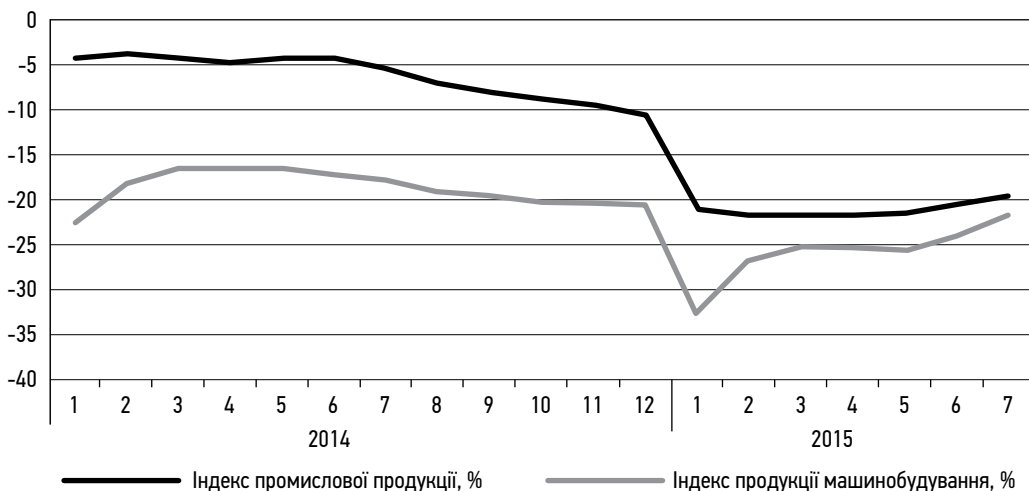

Рис. 2. Динаміка індексів промислової та машинобудівної продукції в Україні у 2014–2015 рр., % до відповідного періоду попереднього року

без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: Державна служба статистики України.

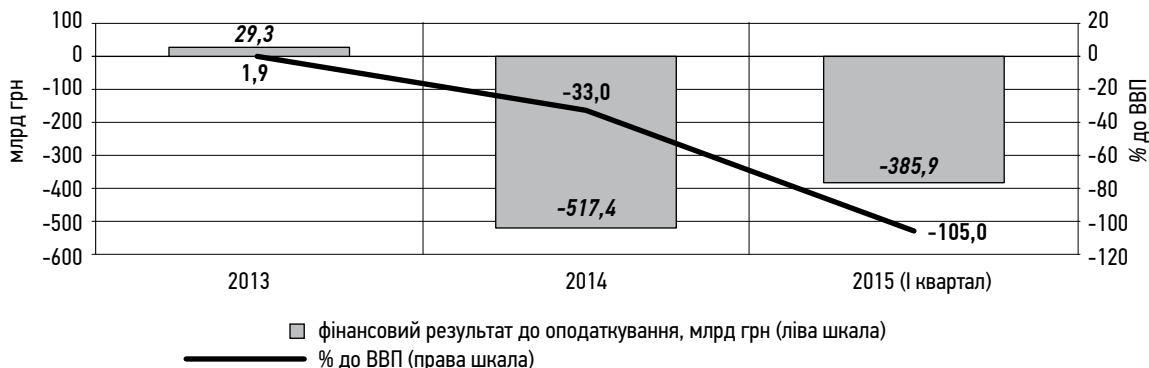

Рис. 3. Загальні обсяги фінансових результатів до оподаткування у 2013–2015 рр., млрд грн та % до ВВП

Джерело: Державна служба статистики України.

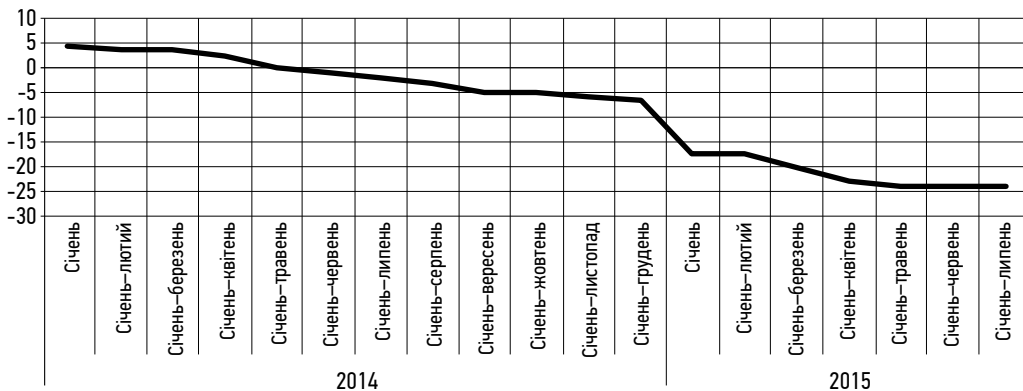

Рис. 4. Динаміка індексу реальної середньомісячної зарплатної плати в Україні у 2014–2015 рр., %

Джерело: Державна служба статистики України.

агресії. Воєнна загроза, макроекономічна нестабільність, ризика втрата купівельної спроможності як населенням, так і корпоративним сектором є базовими чинниками згортання інвестиційної активності інвесторів. Так, зменшення обсягів капітальних інвестицій в основний капітал у 2014 р. досягло 24,1 % відносно 2013 р., зниження цього показника продовжилось у I кв. 2015 р. і становило -14,8 % відносно і так невисокої бази I кв. 2014 р.

Додатковим чинником втрати інвестиційної привабливості є погіршення умов конкуренції та доступу на зовнішні фінансові ринки. Динаміка іноземного інвестування у фінансовому секторі й на ринках нерухомості сьогодні стримується об'єктивними проблемами розвитку зазначених секторів економіки. При цьому традиційне домінування на цих ринках іноземних інвесторів не відповідає інтересам держави в контексті завдань модернізації національної економіки.

5. Загрозливе зниження платоспроможного попиту населення критично обмежує попит на інноваційну продукцію внутрішнього виробництва. Із середини 2014 р. реальна середньомісячна зарплатна плата в Україні

знижується, що в умовах надвисокого рівня інфляції (49,1 % у січні-липні 2015 р.) підбиває купівельну спроможність та суттєво погіршує добробут і рівень життя більшості громадян країни.

Причому втрата доходів громадян різко посилилася з початку 2015 р. внаслідок різкої девальвації гривні. Якщо в січні-липні 2014 р. індекс зниження реальної зарплатної плати становив -1,7 % відносно відповідного періоду 2013 р., то в січні-липні 2015 р. його падіння пришвидшилося до 23,7 % (рис. 4). Показовим при цьому є те, що в січні-липні 2015 р. зниження реальної зарплатної плати було найвищим у Луганській області (-35,3 %), а найменшим – у Донецькій області (-13,8 %), що свідчить про різновекторні підходи до вирішення проблеми стримування цього процесу в зазначених областях.

Загострює проблему доходів разюча невідповідність базових соціальних стандартів (життєвого мінімуму, мінімальної зарплати), за якими реалізується державна соціальна політика, сучасним світовим стандартам. Це постійно генеруватиме високий рівень соціального напруження та невдоволення. Своєю

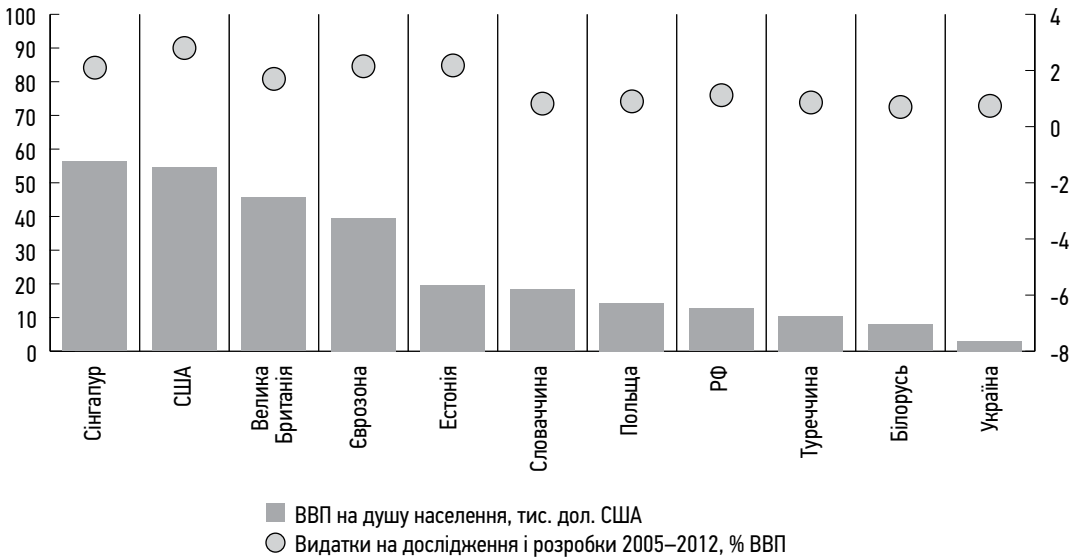

Рис. 5. Ефективність економіки і видатки на дослідження та розробки в окремих країнах світу і Україні у 2014 р.

Джерело: Світовий банк.

чергою, забезпечення відповідності зазначених показників є необхідною передумовою для інноваційного розвитку.

З урахуванням масового скорочення робочих місць на Донбасі та наявних проблем внутрішньо переміщених осіб **ризик втрати людського капіталу на середньо- й довгострокову перспективу загострюватимуться**. Як наслідок, варто очікувати подальшого скорочення внутрішнього попиту на інноваційну продукцію. Водночас буде істотно зменшений кадровий потенціал реалізації інноваційного розвитку. Так, за прогнозами *Economist Intelligence*, Україна входить до 5 країн світу (після Японії, Німеччини, Таїланду та Південної Кореї), які на довгострокову перспективу до 2050 р найбільше втратять у обсягах робочої сили¹.

Проте навіть в умовах зовнішньої агресії та значного спаду соціально-економічної динаміки в Україні зберігається достатній науковий та інноваційний потенціал. За даними Світової організації інтелектуальної власності, Україна посідає 14-ту позицію серед 143 країн світу за рівнем інноваційної спроможності, а у Глобальному індексі інноваційності² рейтинг України у 2014 р. зріс із 71-ї до 63-ї позиції. За

Індексом інноваційності Блумберга³ для 50 інноваційних країн світу, оцінка України станом на початок 2015 р. поліпшилася на 16 позицій (33-те місце). Отже, в Україні існує інтелектуальний потенціал і людський капітал для розбудови інноваційно-орієнтованої моделі розвитку економіки. Як підтвердження, варто зазначити, що щорічний український експорт послуг у сфері ІКТ⁴ становить понад 5 млрд дол. США.

Водночас інноваційний поступ України є досить проблематичним. Так, за рейтингом Світового економічного форуму, в оцінках «інноваційні чинники» Україна погіршила позиції до 81-го місця серед 144 країн у 2014 р. проти 52-ї позиції серед 134 країн у 2008 р. За рейтингом Світового банку, рівень наукоємності економіки України упродовж останнього десятиліття невинно знижувався і нині становить 0,74% ВВП за 2005–2012 рр., що, зважаючи на абсолютні ВВП, формує критичне відставання України у цій сфері. При цьому необхідно наголосити на вкрай низькій ефективності української економіки, яка за рівнем ВВП на душу населення відстає від США в 17,7 раза, країн Євросони – у 12,8 раза, Естонії – у 6,4 раза, Словаччини – у 6,0 раза,

¹Long-term macroeconomic forecasts. Key trends to 2050. A special report from The Economist Intelligence Unit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=ForecastingTo2050

²The Global Innovation Index 2014: The Human Factor in Innovation / World Intellectual Property Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/economics/gii/gii_2014.pdf

³Bloomberg innovation index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bloomberg.com/graphics/2015-innovative-countries/>; Most innovative in the world 2014 / Bloomberg rankings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://images.businessweek.com/bloomberg/pdfs/most_innovative_countries_2014_011714.pdf

⁴World Development Indicators: ICT Service Exports / World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>

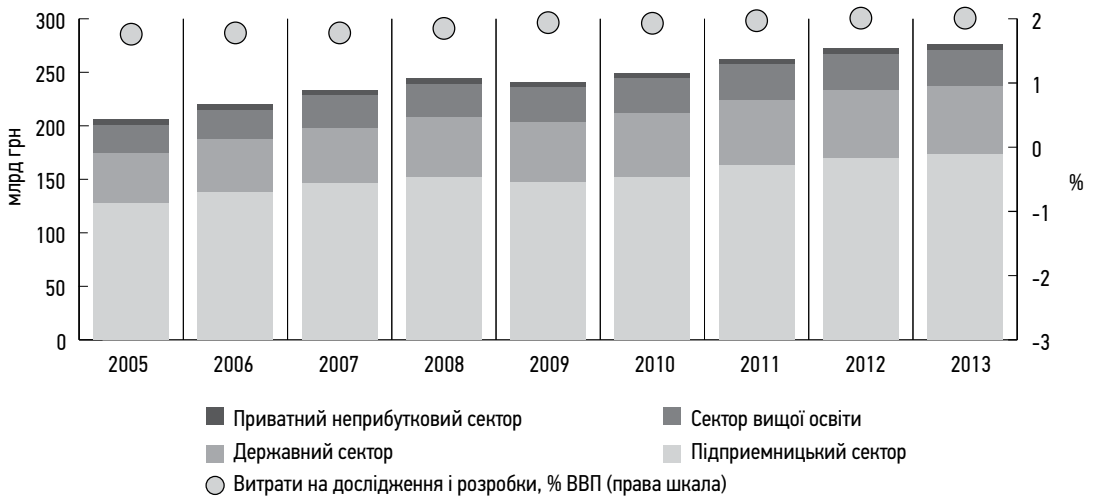

Рис. 6. Динаміка структури фінансування досліджень та розробок в ЄС – 28, у млрд євро та % ВВП

Джерело: Євростат

Польщі – у 4,7 раза, РФ – у 4,1 раза, Туреччини та Білорусі – у 3,4 і 2,6 раза відповідно.

Сучасна економічна криза в Україні наочно демонструє недосконалість та вичерпаність традиційних для України чинників економічного зростання. Ці чинники ґрунтуються насамперед на переважанні сировинного складника у виробництві та експорті, експлуатації застарілих екологонебезпечних і ресурсоемних засобів виробництва, високій експортній орієнтації базових бюджетоутворювальних галузей промисловості, використанні дешевої низькокваліфікованої праці.

Тому відновлення економічного зростання в Україні вимагає побудови нової моделі економічного розвитку, заснованої на інвестиційно-інноваційних засадах, впровадженні передових технологій у виробництво, глибокій інтеграції промислового потенціалу з екологічним та соціальним складниками виробничого процесу.

У сучасному глобалізованому світі науково-технічний прогрес та інновації стають основним джерелом економічного зростання. Розвинені країни ставлять перед собою амбітні цілі, пов'язані зі структурними змінами економіки й переходом від пануючого нині п'ятого технологічного укладу, заснованого на застосуванні досягнень мікроелектроніки, до шостого, ядром якого є наноелектроніка, нанобіотехнології, наносистемна техніка, молекулярна та нанофотоніка. При цьому роль науки в досягненні технологічного лідерства та високої конкурентоспроможності є вирішальною.

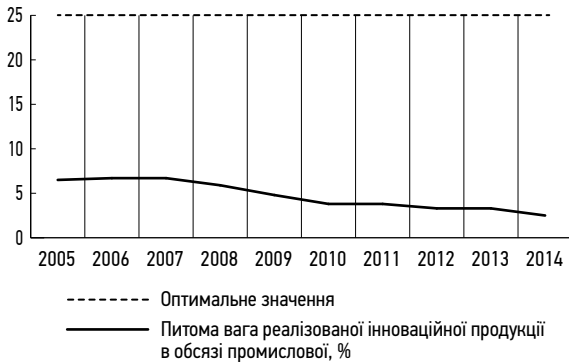
Пріоритети інноваційного розвитку виведено в ранг найвищих пріоритетів державної політики провідних країн світу. Так, Стратегією ЄС «Європа – 2020» передбачено цільові орієнтири

фінансування досліджень і розробок у обсязі 3,0 % ВВП¹. За даними Євростату, частка загального обсягу витрат на наукові дослідження та розробки країн ЄС – 28 у 2013 р. становила близько 2,0 % ВВП (рис. 6).

Жорстка політика бюджетної консолідації, яка застосовувалася під час останньої світової фінансової кризи багатьма країнами ЄС, не завадила збереженню, а в окремих випадках – навіть сприяла розширенню фінансування витрат на дослідження та розробки. Країнами, які витрачають понад 3,0 % ВВП на дослідження і розробки за всіма видами фінансування, є Фінляндія, Швеція та Данія. У діапазоні 2,23–2,85 % ВВП перебувають Німеччина, Австрія, Словенія, Бельгія та Франція; між 1,98–1,16 % ВВП – Нідерланди, Чехія, Естонія, Велика Британія, Угорщина, Португалія, Італія, Іспанія, Люксембург.

Для України, яка спрямовує на відповідний напрям 0,74 % ВВП при його помітному скороченні, ситуація не виглядає оптимістично. Наявний інвестиційно-інноваційний та науково-технічний потенціал в Україні втрачається. При цьому зростає розрив між наукою і виробництвом, використання коштів не набуло ефективного та системного характеру, фінансування наукової і науково-технічної діяльності здійснюється фрагментарно, а показники комерціалізації інновацій не відповідають середнім світовим критеріям. Загалом можна зафіксувати послідовне зниження ключових індикаторів інвестиційно-інноваційної безпеки держави у 2005–2014 рр. (рис. 7).

¹Smarter, greener, more inclusive? Indicators to support the Europe 2020 strategy growth [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6655013/KS-EZ-14-001-EN-N.pdf/a5452f6e-8190-4f30-8996-41b1306f7367>

Рис. 7. Динаміка індикаторів інвестиційно-інноваційної безпеки України у 2005–2014 рр.

Джерело: Державна служба статистики.

Розраховано за методикою Міністерства економічного розвитку і торгівлі України¹.

¹Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Для України як держави, що перебуває під впливом нагромаджених у минулому макроекономічних дисбалансів, з технологічним та інноваційним відставанням розвитку промислового сектору й тиском зовнішньої агресії, інноваційно-орієнтована економіка є безальтернативним вектором економічного розвитку. У цьому контексті пріоритетними напрямками державної політики є:

- забезпечення економічних стимулів для розбудови економіки знань, що передбачає поліпшення бізнес-середовища, особливо для високотехнологічних підприємств, зміцнення захисту прав інтелектуальної власності та спрощення патентування;

- поліпшення управління й активізація зусиль уряду щодо стимулювання інновацій та підтримки впровадження нових технологій¹;

- розширення і поглиблення міжнародного технічного співробітництва на основі інноваційних можливостей національної промисловості;

- кардинальне реформування системи освіти: розширення політехнічних спеціальностей; підтримка міжуніверситетської співпраці з метою комерціалізації досліджень і розробок; підвищення ефективності механізмів сертифікації, акредитації та контролю якості у сфері освіти, у т.ч. онлайн-навчання;

- розбудова ринкових механізмів у сфері ІКТ: розширення доступності ІКТ та їх швидке поширення; збільшення ІКТ з надання послуг; інтеграція сільських районів і малих міст до широкосмугових мереж та електронних послуг.

Важливим кроком має стати фінансове стимулювання розбудови партнерства між державними установами та приватними підприємствами й університетами. Державна підтримка в секторі ІКТ є загальнопоширеною практикою, яку варто використати в Україні. З цієї метою доцільно розробити мультиплановий підхід з фінансування досліджень і розробок, удосконалення освіти та розвитку людського капіталу спеціально для ІКТ-сектора, підтримки державних технологічних установ.

Загалом на державному рівні необхідно розробити й реалізувати стратегію розвитку сектору ІКТ як ключового напрямку підвищення

¹Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

конкурентоспроможності та передбачити економічні стимули його розвитку. Це загально-відома практика багатьох країн, оскільки розвиток сектору ІКТ дозволяє здійснити перехід до економіки знань, стимулює сферу освіти та забезпечує формування конкурентоспроможного на міжнародному рівні людського капіталу для економіки знань.

Інституційні перетворення мають враховувати необхідність створення спеціальних механізмів фінансування інновацій: фондів на основі державних і приватних коштів; агенцій з фінансування технологій та інновацій; стратегічних центрів науки, технологій та інновацій на основі державно-приватного партнерства тощо.

Важливим напрямом розбудови науково-технічного і виробничого потенціалу України є міжнародне співробітництво, зокрема з країнами ЄС. У цьому контексті для України важливо забезпечити умови для залучення довгострокових інвестицій країн ЄС у створення та розвиток в Україні замкнених циклів виробництва високотехнологічної продукції. Наприклад, перспективи розвитку в Україні високотехнологічного сектору атомної енергетики значним чином залежать від налагодження замкненого циклу виробництва й переробки урану та цирконію.

Ще один приклад: розвиток в Україні високотехнологічних виробництв (ОПК, ракетно-космічна, авіаційна, суднобудівна, пігментна та лакофарбова, фармацевтична промисловість тощо) вимагає збільшення випуску продукції кольорової металургії, зокрема титану (металевого і двоокису) та алюмінію. Водночас потенційні ресурси титану й потужності виробництва ільменітових концентратів в Україні оцінені у 20,0 % світових.

Іншим важливим напрямом міжнародного співробітництва (особливо з ЄС) є запровадження в Україні принципів циркулярної економіки¹ у сфері виробництва екологічно чистої продукції, перероблення відходів, вторинного виробництва, запровадження енерго- та

¹Концепція «циркулярної економіки» – узагальнена назва діяльності, спрямованої на енергозбереження, регенеративне екологічно чисте виробництво, обіг і споживання. «Циркулярна економіка» дозволяє створювати нові бізнес-моделі через зменшення кількості використовуваної сировини і ресурсів, їх повторне використання, захист екології. Ключова ідея полягає в тому, щоб заново переосмислити споживчі навички від «взяти, використати і викинути» до моделі, коли продукти виготовляються і просуваються таким чином, щоб їх матеріали і компоненти можна було використовувати багато разів (Головні тренди КСВ: Циркулярна економіка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://csr-ukraine.org/головні-тренди-ксьв-циркулярна-економ/>).

ресурсоефективних технологій у промисловості. Основні принципи циркулярної економіки закладено в Дорожній карті ЄС «Ресурсоефективна Європа»² та програмному документі Євросоюзу «Становлення циркулярної економіки: програма безвідходного виробництва для Європи»³. За оцінками експертів ЄС, запровадження ресурсоефективних технологій виробництва на всіх ланках виробничих ланцюгів дозволить скоротити потреби промисловості у сировинних ресурсах на 17,0–24,0 % до 2030 р. та знизити щорічні витрати підприємств на 630 млрд євро⁴.

До актуальних на сьогодні напрямів двостороннього співробітництва з ЄС у цій сфері варто віднести освоєння та розвиток в Україні альтернативних джерел енергії; створення виробничих потужностей з перероблення побутових і промислових відходів; розвиток виробництва органічної харчової продукції. Перспективність цих напрямів зумовлена наявністю в ЄС містких ринків та значним попитом на ці види продукції з боку промислових підприємств і домогосподарств, міцною підтримкою розвитку таких виробництв Європейською Комісією та значними можливостями для подальшого розширення таких виробництв в Україні й у світі.

Багатий досвід ЄС у розбудові інноваційно-орієнтованої економіки створює умови для плідного співробітництва України з Євросоюзом у сфері стимулювання інноваційних зрушень на основі розбудови ефективної національної інноваційної системи, здатної поєднати науку і виробництво. У цьому контексті важливою подією стало підписання 20 березня 2015 р. Угоди про участь України у Рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», що дозволить підприємствам та організаціям брати участь у проектах Програми на умовах, які мають країни – члени ЄС.

²Roadmap to a Resource Efficient Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/about/roadmap/index_en.htm

³COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Towards a circular economy: A zero waste programme for Europe [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52014DC0398>

⁴Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Towards a circular economy: A zero waste programme for Europe [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1415352499863&uri=CELEX:52014DC0398R%2801%29>

Можемо констатувати, що попри значні виклики, з якими Україні довелося зіткнутися протягом останнього часу, зараз перед нею відкриваються значні можливості для розвитку, вагомим підґрунтям яких є позитивні зміни в суспільній свідомості та відчуття національної ідентичності, зміна ціннісних пріоритетів, а також міцна політична воля до форсованої модернізації економіки. Саме зараз держава має взяти на себе ключову роль у формуванні нової інноваційної моделі розвитку, забезпечуючи умови для розроблення й комерційної реалізації нових технологій, сприяючи формуванню креативного середовища у спосіб фінансування розвитку національної науки, академічних та освітніх інститутів, створюючи фінансові й інші стимули для залучення інвестицій, у т.ч. знижуючи ризики залучення коштів у розроблення інноваційних технологій.

Висновки

В умовах воєнної агресії проти України, коли втрачено п'яту частину економічного та інфраструктурного потенціалу, а також найбільш важливого для держави людського капіталу, інноваційний тип розвитку економіки стає безальтернативним шляхом забезпечення високих темпів економічного росту. Існуючі тенденції розвитку української економіки засвідчують наявність вагомих макроекономічних, виробничих та фінансових чинників, які блокують інноваційний розвиток. За умови їх збереження для України зростають загрози невідвратно втрати економічного потенціалу й неможливості досягнення докризового рівня навіть у середньостроковій перспективі.

Водночас Україна не втратила здатності сприяти і розвивати знання та інновації, про що свідчить порівняно розвинений інтелектуальний потенціал, прийнятна динаміка рейтингів інноваційного розвитку, які зростають навіть в умовах військової агресії. На державному рівні необхідно сформулювати комплексну стратегію

інноваційного розвитку, яка б передбачала економічне стимулювання поширення економіки знань. Принциповою має стати реформа державних видатків на науку та інновації, де пріоритетом має виступити залучення державного фінансування для розбудови партнерства з приватним сектором та комерціалізації розробок.

Значні перспективи має адаптація елементів зарубіжного досвіду у впровадженні в українську практику засад циркулярної економіки, освоєння та розвиток в Україні альтернативних джерел енергії, створення виробничих потужностей з перероблення побутових і промислових відходів; розвиток виробництва органічної харчової продукції. Долаючи виклики сьогодення у складних умовах зовнішньої агресії, Україна разом із тим отримала історичний шанс пришвидшено освоїти інноваційний шлях розвитку. Від його використання залежать перспективи суспільного розвитку та місце України в міжнародному поділі праці.

Список використаних джерел

1. *Кастельс М.* Информационная эпоха : экономика, общество и культура / М. Кастельс ; пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М., 2000.
2. *Kevin Kelly.* New Rules for the New Economy. First published in 1998 by Viking Penguin, a member of Penguin Putnam Inc [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kk.org/books/KevinKelly-NewRules-withads.pdf>
3. *Don Tapscott,* The Digital Economy, McGraw Hill. 1995
4. *Тоффлер Э.* Метаморфозы власти / Э. Тоффлер. – М. : Издательство АСТ, 2002.
5. *Фридман Томас.* Плоский мир 3.0. Краткая история XXI века / Томас Фридман. – М. : АСТ, 2014. – 640 с.
6. *Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко.* – К. : Знання України, 2002. – 336 с. – Бібліогр. : с. 322–336.